

ПОБАЧИТИ СВІТ НОВИМИ ОЧИМА

Киричок Вікторія

Романюк Оксана

Біла Церква

Даний матеріал є практичним матеріалом, де розглядаються особливості освітньо-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі (ясел-садка) комбінованого типу №28 «Горобинька» Білоцерківської міської ради Київської області. Розкрито питання специфіки навчання та лікувально-відновлювальної роботи з дітьми, які мають косоокість та амбліопію, астигматизм, гіперметропію, вроджену та спадкову патологію зору. Окреслені основні напрямки роботи в умовах дошкільного навчального закладу, які напрацьовані багаторічним досвідом фахівцями садочка.

Ключові слова: діти дошкільного віку, розвиток, лікувально-відновлювальна робота, дорослі, гострота зору дітей, ортоптика, корекція, здоров'я

Є в Білій Церкві не зовсім звичайний дошкільний заклад з теплою і світлою назвою «Горобинька». І він справді потопає в розкішних вітах горобини. Люди ж, котрі заснували цей садочок, дали йому таку назву недаремно, адже за давніми повір'ями горобина – це дерево здоров'я.

Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 28 «Горобинька» Білоцерківської міської ради Київської області став центром корекції для дітей з порушеннями зору. Це єдиний дошкільний заклад на Київщині, де здійснюється лікування таких дітей. Спеціалізовані групи працюють з вересня 1979 року і в них перебувають діти у віці від 3 до 6 років з косоокістю та амбліопією, астигматизмом, гіперметропією, з вродженою та спадковою складною патологією зору. Вдало поєднано в «Горобиньці» педагогіку і медицину. Сюди поспішають малюки з усмішкою, бо тут затишно, тепло і цікаво. З іншого боку, хоча на перший погляд тут тече звичайне

дитсадівське життя, насправді триває цілеспрямована, безперервна, копійка робота фахівців, де на шальках терезів – дитяче здоров'я.

На базі садочка відкрито чотири спеціалізовані групи, які відвідують 63 дитини з порушеннями зору. Завдання колективу зробити так, щоб малюки не переставали дивуватися оточуючому життю, щоб вони жили і раділи.

Чи можуть бути щасливими діти в окулярах?

Дитина в окулярах, як і будь яка інша, не може чекати щастя. Вона нетерпляча і хоче бути щасливою сьогодні, зараз і завжди. Але в її очах світ виглядає інакше, ніж в інших здорових очах. До того ж вона ще маленька, її почуття недосконалі і усьому кращому вона вчиться у дорослих. Вчиться через слова, емоції і вчинки. Так справедливо влаштувала природа. І дуже важливо, що такі діти можуть розвиватися в комфортних умовах і одержувати професійну допомогу.

Саме тому, в нашому дошкільному закладі лікувально-відновлювальний напрямок роботи полягає у розвитку збережених зорових функцій у дітей з порушенням зору, відновленні їх до норми медичними і педагогічними засобами.

Над вирішенням цих проблем працюють лікар-офтальмолог Коник Н.О., медсестра-ортоптистка Херсонєць Р.Б. та медсестра-ортоптистка дитячої лікарні Рокоча В.В., вчитель-тифлопедагог Киричок В.О.

Від скоординованості дій яких та тісної співпраці залежить результат роботи з дітьми. При вступі до ДНЗ дітей обстежує лікар, вона встановлює зоровий діагноз і відповідно до цього кожна дитина має індивідуальне зорове навантаження та медичне призначення, яке враховується під час навчального-виховного та лікувально-відновлювального процесу.

Лікувально-відновлювальна робота проводиться в ортоптичному кабінеті. При лікуванні враховуються зоровий діагноз, психофізичні особливості кожної дитини.

Щомісяця лікар визначає гостроту зору дітей; обстежує стан зорового аналізатору. Інформація повідомляється вихователям на виробничих нарадах. Батьки запрошуються на консультацію до лікаря.

Лікування проводиться групами в першу половину дня та індивідуально в другу половину дня.

В залежності від стану зорового аналізатора та призначення лікаря лікування проводиться курсами суворо індивідуально для кожної дитини.

Для цього створена відповідна матеріальна база.

Ортоптичний кабінет оснащений сучасною новітньою апаратурою. Як відомо в офтальмологічній практиці використовуються наступні методи лікування дітей:

1. Очкова корекція.
2. Контактна корекція.
3. Апаратне лікування (ортоптика та плеоптика).
4. Хірургічне лікування.

В нашому дошкільному закладі використовуються такі методи як: очкова корекція та апаратне лікування. А саме:

1. Для зняття спазму м'язів, покращення регенерації оболонок при амбліопії, спазмі акомодатції використовується «Вакуум-масаж».
2. Для тренування акомодатції при міопії (короткозорості), амбліопії, астигматизмі використовується «Струмочок».
3. При функціональному недорозвиненні сітківки для лікування амбліопії починаючи з раннього дитячого віку-«Панорама».
4. Для тренування м'язів ока і покращення окорухових функцій-«Мускул-тренер», «Амбліотренер».

З 2006 року ми впровадили сучасні комп'ютерні технології для лікування дітей з вадами зору. В роботі ми використовуємо корекційно-діагностичний комплекс з програмами:

1. Для лікування косоокості та амбліопії: «Хрестик», «Квітка».
2. Для розвитку та закріплення бінокулярного зору при амбліопії:

«Контур», «Чібіс».

3. Для лікування косоокості: «Клинок».

4. Для профілактики і лікування порушень акомодатції: «Релакс».

Щодня діти проходять безмедикаментозне лікування на ортоптичних апаратах та приладах з використанням спеціальних вправ, вправ психогімнастики і елементів точкового масажу.

Діти з вадами зору соматично ослаблені, тому ми звертаємо увагу на загальний стан їхнього здоров'я. При перенавантаженні може відбуватися загострення хвороби. В режимі дня передбачена система оздоровчих заходів:

- Гімнастика;
- Самомасаж;
- Фітотерапія.

З 2006 року для малят нашого садочка відчинила двері «Фітовітальня».

Діти полюбляють фіточаї та сенглентно-кисневі суміші, які нормалізують антиоксидантні функції клітин, підвищують імунітет, рівень гемоглобіну в крові, поліпшують, тонізують загальний стан дитячого організму.

Діти дошкільного закладу переважно мають вроджені вади зору. Очні захворювання можуть супроводжуватись вторинними відхиленнями у розвитку дитини у фізичному та психологічному розвитку, а саме: порушення мовленнєвого розвитку; порушення просторового орієнтування, координації рухів; порушення постави. Процес лікування очних хвороб дуже довготривалий. Лікування повинно проводитись систематично з дотриманням усіх призначень лікаря. У дітей формування основних зорових функцій (а саме гостроти зору) завершується до 9-14 років. Тому дуже актуальним є дотримання відповідних офтальмо-гігієнічних вимог та зорових навантажень, як в дитячому садочку так і в сім'ї.

Результатом нашої роботи є стійке покращення гостроти зору: в старшій групі до 84%, без змін 16%; в середній групі 71%, без змін 29%.

Але не всім дітям з проблемами зору можна зарадити, вдаючись лише до безмедикаментозної корекції. В такому разі ми готуємо дітей до операції, а

після її проведення продовжується курс лікування, який є обов'язковим для покращення гостроти зору. Саме з цією метою, ми уклали угоду про співпрацю з Київською клінічною офтальмологічною лікарнею «Центр мікрохірургії ока». В умовах цього Центру, яким керує головний дитячий офтальмолог Міністерства охорони здоров'я України, доктор медичних наук, заслужений лікар України Сергій Олександрович Риков, проводиться комплексна діагностика зору із застосуванням найновішого офтальмологічного обладнання, а його фахівці-найкращі офтальмологи України. Вони оглядають наших дітей, консультують з приводу поставленого діагнозу, дають рекомендації, а в разі необхідності в умовах Центру здійснюють як терапевтичне, так і хірургічне лікування.

З вищесказаного випливає, чим раніше виявлена патологія зору і розпочате лікування, чим довше дитина відвідує спеціалізований дошкільний заклад, тим більш стійке покращення зору ми відмічаємо.

Тому всі наші зусилля спрямовані на збереження, розвиток, використання залишкового зору як важливого компенсаторного засобу.

Кожна дитина є унікальною та неповторною і девіз педагогів дошкільного навчального закладу: «Зачарувати дитину, піти разом з нею».

Саме тому, система корекційно-виховної роботи в спеціальному дошкільному закладі направлена на всебічний розвиток дитини, оволодіння необхідними знаннями, уміннями - за допомогою спеціальних методів і прийомів корекції і компенсації зорового недостатку. Головна ціль корекційно-виховної роботи в дошкільному закладі - це підготовка дитини з порушеним зором до активного самостійного життя, успішного навчання в школі, адаптації в суспільстві. Для її реалізації необхідно створити спеціальні умови, які відповідають вимогам і рекомендаціям гігієни, офтальмології, дефектології, дидактики.

В нашому дошкільному навчальному закладі створено повноцінне розвивальне предметно-ігрове середовище та забезпечена відповідна позиція педагогів в організації діяльності дітей.

Адже правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку.

Одна з основних умов створення в спеціальному садочку розвивального довкілля є опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогами і дошкільнятами. Це означає, що:

1. Пріоритетною метою виховання ми обрали формування гармонійного і всебічно розвиненої особистості;
2. Завдання полягають у забезпеченні інтересів дитини, у задоволенні її природних нахилів і потреб.

Для реалізації цієї моделі у середовищі, що оточує дітей, ми створили і удосконалюємо умови повноцінної особистості інтелектуального, морального і естетичного розвитку, її гуманізації.

Для своєї роботи визначили основні принципи облаштування розвивально-корекційного середовища для дітей з порушеннями зору в садочку:

- ❖ Принцип взаємодії.
- ❖ Принцип активності, самостійності, творчості.
- ❖ Принцип динамічності.
- ❖ Принцип вільно центрування.
- ❖ Принцип емоційного комфорту.
- ❖ Принцип естетичності в добиранні матеріалів та атрибутів.
- ❖ Принцип зв'язку з реальним життям.
- ❖ Принцип урахування вікових особливостей дітей.

Організація розвивального середовища має свою специфіку, зумовлену насамперед патологією зору, особливостями психології і фізіології.

Зважаючи на всі особливості таких дітей, особливу увагу приділяємо оформленню приміщень. Кожна спеціалізована група має світлу групову кімнату. Відмінним для групових кімнат є не незагромадження зайвими меблями, предметами. Ще однією відмінністю є меблі світлих тонів по зросту дітей. Столи за якими займаються діти двомісні, розташовані поблизу вікон, щоб світло рівномірно попадало на робоче місце з лівої сторони. Характерною

особливістю є розташування парт в два ряди. Де немає попадання прямих сонячних променів, що не викликає блиску. Окреме приміщення, розташоване на першому поверсі виділяємо просторим спальним кімнатам, де функціонує різноманітність ігрових осередків.

В кожній групі компенсуючого типу функціонує корекційний куточок.

Обладнання цього куточку відповідає зоровому навантаженню дитини, підбір дидактичного матеріалу здійснюємо за вимогами: форма, колір, величина, контрастність. Матеріал застосовуємо згідно тематики планування та діагнозу порушеного зору.

В корекційному куточку використовуємо:

1. Апарат Ротта з освітленням.
2. Обладнання для підняття гостроти зору при амбліопії.
3. Обладнання для підняття гостроти зору при косоокості.
4. Обладнання для гімнастики очних м'язів.
5. Обладнання для навантаження після червоних засвічувань.
6. Обладнання для розвитку бінокулярного зору.
7. Куточок психологічного розвантаження.

Побудова режиму дня - потребує особливого підходу. Зважаючи на те, що діти мають порушений зір значна частина часу пов'язана з використанням заходів необхідних для задоволення потреб дитини в харчуванні, сні, відпочинку.

Відмінним для роботи зі слабозорими дошкільниками є чергування різноманітних за характером і навантаженням видів діяльності, що сприяє охороні зору дітей.

При організації режимних моментів використовуємо методичні прийоми такі як показ, демонстрація зразку виконання дій.

Форми роботи чергуємо таким чином, щоб забезпечити постійне переключення погляду з ближнього на дальнє і навпаки. Обов'язково працюємо на різних площинах робочої поверхні (горизонтальна, вертикальна, похила).

Тривалість навчальних занять менша, ніж у звичайних групах. У молодших дошкільників до 10 хвилин, у старших до 20 хвилин.

Під час заняття передбачаємо часте переключення уваги дітей з одного виду діяльності на інший, який чергуємо зоровим, слуховим, тактильним, навантаженням.

Ми дотримуємося режиму динамічних положень-діти займаються в різних положеннях (стоячи, сидячи за столом, сидячи на підлозі), завдяки чому створюємо додаткову можливість для тренування м'язів, формування постави, профілактики сколіозу, кіфозу, полегшуємо зорове сприймання, попереджаємо напруження і втомлюваність дітей.

Матеріал, який пропонуємо розташовуємо не більше ніж на 30 см; якщо працюємо з дитиною сидячи за столом-зображення розташовуємо під кутом; якщо працюємо стоячи, то зображення розміщаємо вертикально на стіні, на рівні очей дитини, відстань від очей до стіни від 20 до 30 см в залежності від гостроти зору.

В структурі занять обов'язково використовуємо допоміжні методи-очна, дихальна, пальчикова, стимулювальна гімнастики, психогімнастика, які покращують кровообіг органу зору.

Слабозорі дошкільники відчувають труднощі у сприйнятті форми і розміру, в оцінці положення предмету в просторі. Під час навчально-виховного процесу спостерігаємо помилки в точності і повноті сприймань предметів і зображень, тому корекційно-компенсаторний процес організуємо на полісенсорній основі, що означає навчання пізнанню навколишнього світу і вдосконалення навичок орієнтування в ньому за допомогою розвитку порушеного зору і збережених аналізаторів: тактильного, слухового, смакового, нюхового. Тому в старших групах компенсуючого типу функціонує гурток «Орігамі». Робота цього гуртка сприяє розвитку творчих здібностей, дрібної моторики рук, розвитку зорового сприймання.

В кінці занять основне навантаження робимо на активізацію збережених аналізаторів. Заняття і завдання викликають у дітей інтерес і бажання

займатися. Для цього створюємо відчуття емоційного і психологічного комфорту.

Навчальний процес здійснюємо на основі диференційованого індивідуального підходу до дітей, спираючись на вікові особливості, темп розвитку, індивідуальні можливості, рівень розвитку зорового сприймання, характер зорової патології, гостроти зору, вторинні відхилення, загальний фізичний і психологічний рівень та розумовий розвиток.

Освітньо-виховну роботу здійснюємо за Базовим компонентом дошкільної освіти, враховуючи «Навчально-виховну програму та методичні рекомендації для спеціальних дошкільних закладів для дітей з вадами зору» (Укл. К.М. Скляр, Т.П. Свиридюк, С.В. Федоренко, Т.І. Моторна. – К.: 1996), «Програми для дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу для дітей з вадами зору» (За заг. ред. В.М. Ремажевської – Львів: Український бестселер. – 2010-243с.). В основі чинних програм лежить принцип комплексного підходу та вільного центрування. Особливістю навчальної роботи є те, що ми її будуємо за тематичним принципом, що забезпечує конкретизацію та поглиблення уявлень вихованців про довкілля. Характерним для занять, протягом якого вихователі, вчителі-дефектологи, вчитель-логопед реалізують поставлені перед ними корекційно-компенсаторні завдання на матеріалі однієї лексичної теми, щодня доповнюючи, збагачуючи та систематизовуючи знання дітей про довкілля та найпростіші його закономірності.

При підготовці до занять працівники враховують рекомендації лікаря-офтальмолога відносно вибору для кожної дитини розташування перед очима об'єктів. Тому наступною особливістю спеціалізованої групи є «карта взаємозв'язку» лікаря-офтальмолога і вихователями груп. В якій зазначені індивідуальні рекомендації лікаря, зорове навантаження, колір, форма, величина, фізична група, діагноз і гострота зору. Безпосередньо ці рекомендації враховуються при проведенні занять.

Щоб відбувалася спільна робота педагогічних кадрів (вчителів-дефектологів, вчителя-логопеда, фізкерівника, музкерівника, вихователів), підвищувався

рівень знань про забезпечення успішної корекційної роботи з дітьми, які мають вади зору нові методи та методики організуємо семінари, практикуми, тренінги, консультації. Зокрема, розглядалися теми: «Розвиток зорового сприймання дошкільників з вадами зору», «Я малюю успіх та здоров'я. Арт - терапія для всіх», «Використання елементів пісочної арт - терапії в підготовці дітей з вадами зору до школи», «Вплив хромотерапії на розвиток особистості дитини з порушеннями зору».

Впровадили методики :

- Методика Кольцової (розвиток дрібної моторики рук);
- Методика Шичко-Бейтса (покращення функцій зорового аналізатора).

Крім гармонійного розвитку особистості та медичної реабілітації своїх вихованців «Горобинонька» виконує ще одне надзвичайно важливе завдання – психолого-педагогічну підтримку сім'ї з питань виховання, корекції і компенсації дитини з порушення зору. Адже ситуація, коли у малюка спостерігається патологія зору, породжує серйозні психологічні проблеми як у дітей, так і у їхніх батьків. Зачасти батьки прагнуть максимально полегшити життя дитині, обмежуючи її самостійність і пропонуючи свою допомогу. Або ж навпаки – ніби не звертають уваги на захворювання дитини, вимагаючи від неї занадто багато. Тому дуже важливо їм вчасно допомогти порадою чи консультацією практичного психолога, вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда, спробувати разом зі спеціалістам вирішити ту чи іншу проблему. До того ж принципово важливо, щоб батьки стежили за тим, або діти виконували рекомендовані лікарем вправи чи носили окуляри. Тут переконані – лише у взаємодії з батьками можна забезпечити повноцінний розвиток дитини і досягти позитивних результатів у її лікуванні.

Очолює ж цей дитячий садочок і колектив Ірина Василівна Гончарук – відмінник освіти України, лауреат Білоцерківської міської премії за заслуги в галузі освіти, талановитий педагог і керівник. Понад 30 років виховує вона малечу, останні 14 з яких – на посаді завідувача ДНЗ.

Завдяки невичерпній енергії та організаторському таланту, Ірині Василівні вдалося згуртувати навколо себе кваліфікований дружний колектив однодумців, захопити колег пошуками нових форм роботи, залучити їх до великих цікавих справ.

Багато праці і великого терпіння потребує така робота. Чимало сил та старань потрібно докласти педагогам, медикам, батькам, аби малюк зміг побачити світ в усьому його багатстві та різноманітті. І для цього у працівників «Горобиньки» є покликання і спеціальний дар.

Данный материал есть практическим материалом, где рассматриваются особенности образовательно-воспитательного процесса в дошкольном учебном заведении (яслей-сада) комбинированного типа № 28 «Горобинька» Белоцерковского городского совета Киевской области. Раскрыты вопросы специфики учебы и лечебно-восстановительной работы с детьми, которые имеют косоглазие и амблиопию, астигматизм, гиперметропия, врожденную и наследственную патологию зрения. Очерчены основные направления работы в условиях дошкольного учебного заведения, которые наработаны многолетним опытом специалистами сада.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, развитие, лечебно-восстановительная работа, взрослые, острота зрения детей, ортоптика, коррекция, здоровье